

Yhdistetyt asiat C-180/98—C-184/98

Pavel Pavlov ym.

vastaan

Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten

(Kantongerecht te Nijmegenin esittämä ennakkoratkaisupyyntö)

Pakollinen kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan — Yhteensoveltuvuus kilpailusääntöjen kanssa — Ammatillisen eläkekassan määrittely yritykseksi

Julkisasiamies F. G. Jacobsin ratkaisuehdotus 23.3.2000 I-6456

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 12.9.2000 I-6497

Tuomion tiivistelmä

1. *Kilpailu — Yhteisön säännöt — Asiallinen soveltamisala — Kollektiiviset sopimukset, joilla pyritään sosiaalipoliittisiin tavoitteisiin — Tietyn vapaan ammatin harjoittajien päätös perustaa lisäeläkejärjestelmä ja pyytää viranomaisilta, että ne tekisivät kassaan kuulumisen pakolliseksi, on tällainen kollektiivinen sopimus — Vapaan ammatin harjoittajien keskuudessa tehty sopimus, johon ei sovelleta samaa järjestelmää kuin työmarkkinaosapuolten väliseen kollektiiviseen sopimukseen (EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohta (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) ja 118 sekä 118 b artikla (EY:n perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla); muiden Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden kuin Yhdistyneen kuningaskunnan kesken tehdyn sosiaalipoliittikkaa koskevan sopimuksen 1 ja 4 artikla)*

2. *Kilpailu — Yhteisön säännöt — Yritys — Käsite — Itsenäisten erikoislääkärien kuuluminen yrityksen käsitteeseen — Vakuutusmaksujen maksaminen yhteen ainoaan ammatilliseen eläkekassaan — Yrityksinä toimivat lääkärit*
(EY:n perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artikla (joista on tullut EY 81, EY 82 ja EY 86 artikla))
 3. *Kilpailu — Yhteisön säännöt — Yritys — Käsite — Ammattialajärjestön, jolla on julkisoikeudellinen asema, kuuluminen yrityksen käsitteeseen — Erikoislääkäreiden yhdistys*
(EY:n perustamissopimuksen 85 artikla (josta on tullut EY 81 artikla))
 4. *Kilpailu — Kartellit tai muut yhteisjärjestelyt — Tietyn vapaan ammatin harjoittajien perustama ammatillinen eläkekassa — Hyväksyttävyyys — Viranomaisten päätös, jolla kassaan kuuluminen tehdään pakolliseksi — Lainmukaisuus*
(EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artikla (joista on tullut EY 10 ja EY 81 artikla))
 5. *Kilpailu — Yhteisön säännöt — Yritys — Käsite — Eläkekassan kuuluminen yrityksen käsitteeseen — Voiton tavoittelun puuttuminen — Yhteisvastuuperiaatetta ilmentävät ominaispiirteet — Sosiaalisella päämäärällä ei ole merkitystä*
(EY:n perustamissopimuksen 85 ja sitä seuraavat artiklat (joista on tullut EY 81 artikla ja sitä seuraavat artiklat))
 6. *Kilpailu — Julkiset yritykset ja yritykset, joille jäsenvaltiot myöntävät erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia — Eläkekassa, jonka hoidettavaksi on annettu tietyn ammattialan tietyt vakuutuspalvelut — Määrävä markkina-asema — Väärinkäyttö — Arviointiperusteet — Ulkopuolelle jääminen*
(EY:n perustamissopimuksen 86 ja 90 artikla (joista on tullut EY 82 ja EY 86 artikla))
 7. *Kilpailu — Julkiset yritykset ja yritykset, joille jäsenvaltiot myöntävät erityisoikeuksia tai yksinoikeuksia — Yritykset, jotka tuottavat yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja — Eläkekassa, jonka tehtäväksi on annettu tietyn vapaan ammatin harjoittajien lisäeläkejärjestelmän hallinnoiminen*
(EY:n perustamissopimuksen 86 ja 90 artikla (josta on tullut EY 82 ja EY 86 artikla))
1. Vaikka kollektiivisten neuvottelujen tuloksena tehtyjen sopimusten, joilla työmarkkinaosapuolet pyrkivät parantamaan työllisyyttä ja työehtoja, on katsottava olevan sellaisia, että ne luonteensa ja kohteensa vuoksi eivät kuulu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) soveltamisalaan, tällaista kyseisen määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle jättämistä ei voida ulottaa koskemaan sopimusta, jolla pyritään takaamaan tietty eläketaso kaikille tiettyyn ammattikuntaan kuuluville henkilöille ja näin ollen parantamaan yhtä näitä henkilöitä koskevaa työehtoa eli heidän palkkaustaan koskevaa työehtoa mutta jota ei ole tehty työmarkkinaosapuolten välisissä kollektiivisissä neuvotteluissa.
- Perustamissopimuksessa ei tältä osin ole mitään määräystä, joka perus-

tamissopimuksen 118 ja 118 b artiklan (perustamissopimuksen 117—120 artikla on korvattu EY 136—143 artiklalla) sekä muiden Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden kuin Yhdistyneen kuningaskunnan kesken tehdyn sosiaalipolitiikkaa koskevan sopimuksen 1 ja 4 artiklan tavoin kannustaisi vapaiden ammattien harjoittajia tekemään sopimuksia työllisyyden ja työehtojen parantamiseksi ja jossa määrättäisiin, että näiden vapaiden ammattien harjoittajien pyynnöstä viranomaiset tekevät tällaiset sopimukset kaikkien kyseiseen ammattikuntaan kuuluvien henkilöiden osalta sitoviksi.

(ks. 67—69 kohta)

2. Itsenäiset erikoislääkärit, jotka tarjoavat itsenäisinä taloudellisinä toimijoina palveluita tietyillä markkinoilla eli erikoislääketieteen palvelujen markkinoilla ja jotka saavat potilailtaan palkkion heille suorittamistaan palveluista ja kantavat toimintansa harjoittamiseen liittyvän taloudellisen riskin, harjoittavat taloudellista toimintaa, ja heitä on tämän takia pidettävä perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa (joista on tullut EY 81, EY 82 ja EY 86 artikla) tarkoitettuina yrityksinä ilman, että tämä johtopäätös voisi muuttua heidän tarjoamiensa palvelujen monitahoisuuden ja teknisyyden sekä sen seikan takia, että erikoislääkäreiden ammatin harjoittaminen on säänneltyä.

Kun tällaiset erikoislääkärit päättävät kansallisessa yhdistyksessään maksaa vakuutusmaksuja yhteen ainoaan ammatilliseen eläkekassaan, he toimivat perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa tarkoitettuina yrityksinä eivätkä lopullisina kuluttajina.

(ks. 76, 77 ja 82 kohta)

3. Ammattialajärjestön julkisoikeudellinen asema ei estä perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) soveltamista. Tämän määräyksen sanamuodon mukaan sitä sovelletaan yritysten väliin sopimuksiin ja yritysten yhteenliittymien päätöksiin. Näin ollen niillä oikeussäännöillä, joiden perusteella yhteenliittymän päätös tehdään, ja sillä oikeudellisella luonnehdinnalla, joka näille oikeussäännöille kansallisessa oikeusjärjestyksessä annetaan, ei yhteisön kilpailusääntöjen ja erityisesti perustamissopimuksen 85 artiklan sovellettavuuden kannalta ole merkitystä.

Erikoislääkäreiden yhdistys ei jää perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle sen seikan takia, että kyseisen ammattialajärjestön päätehtävänä on erikoislääkärien etujen ja erityisesti heidän tulojensa, joihin myös lisäeläkkeet kuulu-

vat, puolustaminen neuvoteltaessa viranomaisten kanssa terveydenhoito- palvelujen kustannuksista.

(josta on tullut EY 10 artikla) ja 85 artiklan kanssa.

(ks. 95 ja 97—101 kohta sekä tuomiolauselman 1 kohta)

(ks. 85—86 kohta)

4. Tietyin vapaan ammatin harjoittajien päätös perustaa eläkekassa, jonka tehtävänä on lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, ja pyytää viranomaisia tekemään tähän eläkekassaan kuulumisen pakolliseksi, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) kanssa. Päätöksellä perustaa kyseinen eläkekassa ei nimittäin tuntuvasti rajoiteta kilpailua yhteismarkkinoilla, koska lisäeläkejärjestelmästä aiheutuvalla kustannuksella on vain vähäinen ja välillinen merkitys tämän ammattikunnan jäsenten tarjoamien palveluiden lopulliseen hintaan. Lisäksi viranomaisille esitetty pyyntö siitä, että kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan tehtäisiin pakolliseksi, kuuluu täysin samanlaiseen järjestelmään, jollainen on olemassa useissa kansallisissa oikeusjärjestyksissä ja joka koskee sääntelyvallan käyttöä sosiaalialalla. Tällaisella järjestelmällä pyritään edistämään eläkejärjestelmän toiseen osaan kuuluvien lisäeläkkeiden kertymistä, ja siihen sisältyy joukko takeita. Näin ollen viranomaisten päätös, jolla kuuluminen ammatilliseen eläkekassaan tehdään pakolliseksi, ei ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 5 artiklan

5. Eläkekassa, joka määrittää itse vakuutusmaksujen ja etuuskien suuruuden ja toimii rahastointiperiaatteen mukaisesti ja jonka tehtävänä on tietyin vapaan ammatin harjoittajien etujärjestön perustaman sellaisen lisäeläkejärjestelmän hallinnointi, johon kuulumisen viranomaiset ovat tehneet pakolliseksi kaikille tähän ammattikuntaan kuuluville henkilöille, on perustamissopimuksen 85, 86 ja 90 artiklassa (joista on tullut EY 81, EY 82 ja EY 86 artikla) tarkoitettu yritys.

Se, ettei tällainen kassa tavoittele voittoa, ja sen toiminnassa olevat yhteisvastuuperiaatetta ilmentävät ominaispiirteet eivät ole riittäviä syitä sen päätelmän tekemiselle, ettei kyseistä kassaa olisi pidettävä perustamissopimuksen kilpailusäännöissä tarkoitettuna yrityksenä. Tietyt reunaehdot, kuten sosiaalisen päämäärän tavoittelemineen, edellä mainitut yhteisvastuuperiaatetta ilmentävät ominaispiirteet sekä kyseisen kassan sijoitustoimintaa koskevat rajoitukset tai valvonta eivät estä tällaisen kassan

harjoittaman toiminnan pitämistä taloudellisena toimintana.

(ks. 117—119 kohta
tuomiolauselman 2 kohta)

6. Eläkekassalla, jolla on lakiin perustuva monopoli yhden jäsenvaltion tietyn ammattialan tiettyjen vakuutuspalvelujen tarjonnan alalla ja näin ollen yhteismarkkinoiden merkittäväällä osalla, on näin ollen katsottava olevan perustamissopimuksen 86 artiklassa (josta on tullut EY 82 artikla) tarkoitettu määräävä markkina-asema.

Pelkästään se, että jäsenvaltio luo määräävän markkina-aseman myöntämällä perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdassa (josta on tullut EY 86 artiklan 1 kohta) tarkoitettuja yksinoikeuksia, ei sinänsä kuitenkaan ole perustamissopimuksen 86 artiklan vastaista. Jäsenvaltio rikkoo näihin kahteen määräykseen sisältyviä kieltoja vain, jos kyseinen yritys syyllistyy määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön pelkästään käyttämällä sille myönnettyjä yksinoikeuksia tai jos

nämä oikeudet ovat omiaan johtamaan tilanteeseen, jossa yritys käyttää asemaansa väärin.

Kyseessä on tällainen perustamissopimuksen 90 artiklan 1 kohdan vastainen väärinkäyttö erityisesti silloin, kun jäsenvaltio myöntää jollekin yritykselle yksinoikeuden harjoittaa tiettyjä toimintoja ja luo tilanteen, jossa tämä yritys ei selvästikään pysty tyydyttämään markkinoilla tämän toiminnan osalta vallitsevaa kysyntää.

(ks. 126—127 kohta)

7. Se, että viranomaiset antavat eläkekassalle yksinoikeuden hallinnoida tietyn vapaan ammatin harjoittajien lisäeläkejärjestelmää, ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 86 ja 90 artiklan (joista on tullut EY 82 ja EY 86 artikla) kanssa.

(ks. 130 kohta ja
tuomiolauselman 3 kohta)